

KIRSAL BÖLGELERDE SPOR EĞİTİMİ ve DEĞNEK AŞIRMA OYUNU

*Cemali ÇANKAYA**

ÖZET

Araştırmanın amacı, yıllardan beri, Balıkesir'in Balya İlçesi ve civarında, panayırlarda, kurtuluş günü kutlamalarında, düğünlerde oynanan "Değnek Aşırma Oyunu"nu incelemektir. Bu çalışmayla ayrıca, atlı sporlarımızın zenginliğine zenginlik katma ve bu konuda yapılacak daha sonraki araştırmalara kaynaklık etme de düşünülmüştür .

Veriler, oyuncular, seyirciler ve ihtiyar heyeti ile röportajlar ve olay yeri incelemesi yapılarak elde edilmiştir.

Değnek Aşırma Oyunu'nun, Atlı Cirit ve Labut oyununa çok benzerlik gösterdiği, bu bölgede yaklaşık olarak 400 yıldan beri oynandığı, sakatlanma ve ölüm olaylarının hiç olmadığı, daha ekonomik, daha kolay, ön hazırlık gerektirmeden, her yaşta, herkesin oynayabileceği geleneksel atlı spor oyunlarımızdan biri olduğu belirlenmiştir.

İlgililere, diğer atlı sporlarımız gibi, bu oyunun da, bazı uygulama kolaylıkları ve güzelliklerinden dolayı Geleneksel Spor Federasyonu'muz bünyesine alınarak yaşatılması, öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Atlı Sporlar, Değnek Aşırma, geleneksel oyunlar.*

* *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğretim Üyesi.*

RESUME

Le but de cette recherche est l'analyse du jeu nommé «Le survol de baguette», un jeu spécial à la région de Balıkesir, que l'on joue dans les jours de festivité comme les fêtes, les cérémonies de mariage, les anniversaires, les festivals et les jours de libérations. Avec cette étude on a prévu aussi à enrichir les autres jeux typiquement régionaux et à encourager les autres chercheurs dans ce domaine pour les autres recherches.

On a repéré les données en parlant avec les joueurs eux-même, les spectateurs, les savants et les observations sur place.

On a vu que ce jeu était joué presque depuis 400 années et aucun événement négatif due à ce jeu comme la mort, la blessure n'a pu être repéré. C'est aussi l'un des jeux typiquement turcs que l'on joue en compagnie de cheval et que n'importe quelle personne, sans tenir compte du facteur d'âge, peut le pratiquer très facilement.

A la fin de cette étude on propose aux personnes responsables chargées des sports traditionnels de mettre l'accent sur ce jeu et de l'introduire au calendrier de la fédération et ainsi de le faire vivre.

Mots Clés: *les jeux joués en compagnie de cheval, "le survol de baguette", les jeux traditionnels.*

GİRİŞ

Oyun, daha ziyade eğlenme maksadı ile yapılan bir faaliyettir. Oyuncaklarla oynanan oyunlardan spora ve bilgisayar oyunlarına kadar pek çok çeşidi vardır (Yeni Haber 1994). Doğal olarak, insanın kendisini anlatım şeklidir (Engtsson 1985). O, yetişkinlerde gördüğü davranışları alır, onu kendi bünyesinde yoğurur ve oyunsal hareketlerle çevresine sergiler. Yetişkin insanın ise, yeteneklerini gösterme şekillerinden biridir. Küçük çocuklar kendi kabiliyetlerini ortaya koyan, fazla ve karışık kurallara bağlı olmayan basit oyunlara, yetişkinler de yarışmaya yönelik, belli kurallara bağlı, daha çok sportif amaçlı oyunlara doğru meyil gösterirler. Onu öğrenirler, oynarlar, kendilerinden sonra oynayacak olanlara öğretirler. Kısacası, oyunları geleneksel hale getirirler ve var oldukları sürece sürdürürler.

Türklerin (ananevi) geleneksel oyunları, harbe hazırlık maksadı ile yapılan güreş, cirit, okçuluk, binicilik, kılıç kalkan (Yeni Haber 1994) gibi çeşitli atlı spor oyunlarıdır ve kaynakları Aral, Baykal ve Tanrı Dağları'nın kuzey kesimlerine; yani Ortaasya'ya kadar uzanır (İşcan 1998). Türk kavimlerinin toplanıp millet haline geldikleri ve kendilerine yurt olarak seçtikleri bu bölgeler, doğal zenginlikler bakımından oldukça bereketliydi.

Bu bolluk ve bereket içinde hayatlarını devam ettiren Türkler, inançları gereği, doğum, ölüm ve kutlu günlerinde, şölenlerde, eşini seçerken, evlenirken daima spor etkinliklerinde bulunmuşlardır. Oyunlar, her zaman her yerde aynı oynanmaz, memleketten memlekete, asırdan asıra değişir. Ancak Türk Milleti, coğrafyası ve yaşam tarzı gereği, geçmişte çok önem verdiği okçuluk, güreş, binicilik sporlarına bugün de aynı önemi vermektedir (Tayga 1990).

Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti devleti de dahil olmak üzere, tarihte kurulmuş Türk imparatorluk ve topluluklarının hepsinde atlı sporlar geleneksel bir yapı içerisinde günümüze kadar süregelmiştir. Hakan, Hükümdar, Sultan, Padişah, ağalar, beyler ve halka kadar toplumlarımızın her kesimindeki insanlar, düğün ve bayramlarda halen bu sportif yarışmaları yapmaktadırlar. Ancak, bu geleneksel sporlarımızın bir kısmı orjinini koruduğu halde, pek çoğu da koruyamamıştır. Çünkü Türk Milleti, göç ve fetihler nedeniyle ulaştıkları yerlerde yeni toplumlar ve onların oyun türleri (yeni atlı spor oyunları) ile de karşılaşmışlardır.

Toplumların spor anlayışı, zaman kadar hızlı değişmektedir. Değişik kültürlerle, değişen zaman ve amaçlara uyum gösterebilmek için çevre kültürlerden de etkilenmektedirler. Örneğin; atla yapılan sporlardan Cirit Oyunu, Anadolu Selçuklularına gelinceye kadar Türkler’de oynanmadığı halde (Kahraman 1995) bu oyunun Selçuklulardan günümüze kadar süregeldiğini görmekteyiz. Hele hele Osmanlı İmparatorluğu zamanında atlı sporlar çok gelişmiş ve çoğalmıştır. İlk uygulamalardaki orijinlerini koruyamamasalar bile, Atlı Cirit, Polo (Atlı Hokey) (Tayga 1990), Labut Atma, Hışt bu oyunlardan birkaçını oluşturmaktadır (Kahraman 1995).

Araştırmamızın konusu olan’’Değnek Aşırma Oyunu’’nun da, atla oynanan sporlarımızdan biri olduğu görülmektedir. Spor kültürümüzün bir parçası olan bu oyun, atlar ve binicilerinin oluşturduğu, tek gurup ama bireysel yarışmaya yönelik, kırsal kesimlerimizde uygulanan spor oyunlarımızdandır. Halk arasında ‘’Değnek Oyunu’’ olarak da tanımlanmaktadır.

Yıllardan beri Balıkesir ve ilçelerinde, özellikle Balya İlçesi ve çevresinde panayırlarda, kurtuluş günü kutlamaları, düğünlerde ve bayramlarda oynanan ‘’Değnek Aşırma Oyunu’’nun incelenmesi ve bu oyun hakkında bilgi verilmesi, çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Geleneksel atlı sporlarının zenginliğine katkıda bulunulması, yapılacak olan bu tür araştırmalara kaynak oluşturulması da diğer amaçlar arasında bulunmaktadır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Çalışma, Balıkesir İli, Balya İlçesi’nin Danişment Köyü’nde yapılan Değnek Aşırma Oyunu’na katılan, farklı yaş ve deneyimlere sahip 17

oyuncunun, oyunu nasıl oynadıklarını incelemeye yönelik olmuştur. Bu oyuncuların 15'i ile tek tek görüşmeler yapılarak oyunun amacı, tarihi, özellikleri, kullanılan araç-gereç, malzeme, bindikleri at, oyuncu, seyirci, tesis hakkında bilgiler alındı. Köy İhtiyar Heyeti, oyuna katılan civar köylerden gelen oyuncular ve seyircilerden de 60 kişi olmak üzere toplam 75 kişinin de aynı konularda görüş, düşünce ve bilgileri alındı. Röportaj ve diğer çekimler, kamera kullanılarak, P 590 MP özelliklerini taşıyan kasetlere, oradan da bilgisayar CD'lerine uzman kişilerce kaydedilerek araştırmada yararlanılacak duruma getirildi.

Çalışmada kullanılan görüşme ve kaynak tarama yöntemleri ile elde edilen bilgiler, araştırmanın bulgular kısmında değerlendirildi.

Değnek Aşırma oyunu hakkında herhangi bir kaynak çalışmaya rastlanmadığından bu oyun benzer oyunlar ile tartışıldı.

BULGULAR

1-Oyunun Amacı:

Değnek Aşırma Oyunu'nun oynandığı bu bölgelerde toplumun takdirini, saygısını kazanmak, ortaya konmuş ödüllere birini veya birkaçını kazanmak, eğlenmek, hoş vakit geçirmek, düğün sahibinin bu mutlu gününe ortak ve destek olmak, başlıca amaçlardır. Ayrıca, çevre köylerden gelen değnekçilerle yarışmak, kendi köyünü en iyi şekilde temsil etmek, işbirliğini güçlendirmek, örf, adet ve geleneklerini yaşatmak da oyunun amaçları arasındadır.

2-Oyunun Düğün İçindeki Yeri, Mevsimi ve Önemi:

Oyunun, düğünlerde, kurtuluş günlerinde, bayramlarda oynanmasının zorunlu olmadığı görülmektedir. Eğer oynanması gerekiyor ise, iki gün iki gece süren düğünlerin ikinci günü sabahı yapılmaktadır. Bayram ve kutlama günlerinde ise, tertip, komitelerinin takdirine bağlı olmaktadır.

Oyun, açık alanlarda oynandığı için kış mevsiminde yapılan düğünlerde değnek oyunu uygulanmamaktadır. Genelde, düğünlerin yapıldığı İlkbahar, Yaz ve Sonbahar mevsimlerinde yapılmaktadır. Çünkü, bu oyunda oyun yüzeyinin çamur olmaması gerekmektedir.

Oyunun düğün içindeki yeri ve önemi çok büyüktür. Düğünün ve düğün sahiplerinin (özellikle oğlan evinin) zenginliğini, maddi gücünü, evlenenlere, düğünlere, geleneklere verilen önemi ortaya koymaktadır.

3-Tesis veya Oyun Sahası (Alanı):

a- Oyun Alanı (Yüzeyi): Oyunun oynanacağı bölge için arazinin düz bir kısmı seçilmektedir. Ancak, atların koşacağı alanın, değneğin vurulacağı zeminin, düz ve sıkışmış, sert bir zeminin olması tercih edilmektedir. Çünkü değnek, oyuncu tarafından, oyun esnasında kuvvetli bir şekilde zemine atıldığı zaman, zeminin yumuşak toprak olması değneğin çövmesine engel olur. Sert ve sıkışmış toprak, en elverişli olanıdır.

b- Hazırlanma Alanı: Binicilerin atlarına bindikleri, oyun için son hazırlıklarını yaptıkları alan, hediyelerin asılı bulunduğu urgana yaklaşık olarak 100m. uzaklıkta bulunur. Oyuncular, at ve koşum takımlarını son defa orada gözden geçirmektedirler. Erken gelen sporcular, oyuna geç kalanları orada beklemektedirler. Bu alanlar, at ve binici sayısına göre uygun genişlikte olan yerlerdir.

c- Hız(koşu) ve Değneği Aşırma Alanı: Olabildiğince düz ve doğru, 70-80 metre uzunluğunda, yaklaşık olarak iki araba genişliğinde bir yol olabilmektedir. Hazırlık alanından, hediyelerin asılı olduğu ve başarı için değneğin aşması gereken ipin altına kadar uzanmaktadır.

d- Hız Kesme Alanı: Urganın altından hızla koşan atların durabilmesi için gerekli olan alandır. Yaklaşık 50-60 metrelik bir mesafeden ibaret olup, zeminin düz olması gerekmektedir.

e- Tesisin Diğer Özellikleri: Seyirciler için uygun seyir yerlerinin olması gerekmektedir. Çünkü; bu oyun aynı zamanda seyir sporlarından biri olarak bilinmektedir.

4-Kullanılan Araç ve Gereçler

a- Değnek ve Özellikleri: Değnek, yaklaşık olarak 70 cm. uzunluğunda, 3 veya 4 cm. çapında, her iki uç kesit kenarlarının keskinliği oval hale getirilmiş, genellikle budaksız meşe ağacından yapılmış sağlam bir ağaçtır. Meşe ağacının tercih edilmesinin nedeni, sağlam oluşu, ve çövmeye özelliğinin diğer ağaç türlerine göre daha fazla olmasıdır. Kaynaklanmaktadır. Yarışmacılar, değnekleri kendileri yapmaktadırlar. Yaşları küçük olanların değnekleri ise ustaları ya da babaları tarafından yapılmaktadır.

Boyutları yaklaşık olarak verilen değnek ağacının kabuğu soyulduktan sonra, yarışmacının ellerini ve parmaklarını tahriş etmesin diye keskin bir araç (cam parçası veya bıçak yüzü) ile pürüzler giderilinceye kadar kazınmaktadır. Ayrıca, tutulacak yeri belli olsun diye değneğin tam ortası ve her iki ucundan içeriye doğru 5 cm., uzunluğunda, 0.5-1.0 cm. genişliğinde çepeçevre boyanmaktadır. Değneğini daha değişik renklerle ve yazılarla (maşallah veya özel isim yazıları ile) süsleyenlere de sıkça rastlanmaktadır.

b- Değnek Aşırma İpi (Urgan): Urganın kalınlığı 1cm., uzunluğu 30 ile 50 metre arasındadır. Bu urganlar özel olarak yarışma için temin edilmemektedirler. Bölge halkının günlük işlerinde kullandıkları veya hayvanlarını bağladıkları urganlardan herhangi biri, bu iş için kullanılmaktadır.

c- Urgan Germe Direkleri: Atların koşacağı kulvar zemininin en sert ve düz yerinin her iki yan taraflarına ve koşu alanının dışına dikilmiş ağaç direklerdir. Köylü tarafından ormandan seçilen bu ağaçların dip kalınlıklarının çevresi 30-50 cm. ye kadar ulaşabilir. Uç kalınlıklarının çevresi ise 10-20 cm'ye kadar düşmektedir. Uzunluğu; 25-30 m. olan bu direklerin kalın uçları toprağa bir metre kadar gömülüdür. Bu, direğin dik ve sağlam durmasını sağlamaktadır.

5-Oyunun Oynanmasına Yardımcı Birimler:

a- Hakem Heyeti: Köy İhtiyar Heyeti birinci derecede hakemlik görevini yapmaktadır. Ama bunun yanında eskiden değnek oynamış insanların da kararlarına başvurulmaktadır. Ayrıca izleyicilerin alkış ve itirazları da sonucun belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

b- Değnek Toplayıcıları: İzleyiciler arasından, gönüllü olarak, bir davet söz konusu olmadan, bir veya iki kişi bu görevi üstlenirler. Değnek toplayıcılarının görevi, sadece değnekleri toplayarak topluca çıkış yerine giden oyunculara sunmaktır.

6- Çalgılar (Müzik aletleri):

Çalgılar ve müzik, değnek aşırma oyunu için çok önemlidir. Onun için bu oyun çalgısız asla oynanmamaktadır. Aynı zamanda çalgıcıların çaldıkları makamın da (halk arasında bu makama; Köroğlu havası çalmak da denmektedir) değnek havası olması zorunlu olmaktadır.

a- Müzik Alet ve Parçaları: Düğün sahibinin kiraladığı olduğu müzik aleti ve parçalarından ibarettir. Bunlar, davul, klarnet, gırnata (klarnet benzeri), trampetlerden oluşmaktadır. Sayı ve çeşitleri daha fazla da olabilir.

b- Makam: Halk arasında Köroğlu havası diye söylenen bir makamdır. Coşturucu bir etkisi vardır. Yiğitlik, karamanlık duygusu verdiği için, izleyicileri, oyuncu ve atları da heyecanlandırıp coşturmaktadır. Hem atın hem de değnekçinin oyuna konsantrasyonunu sağlamaktadır. Hatta davullar Değnek (Köroğlu) Havasını çalmaya başladıkları zaman, hırslanan, saha kalkan, oyun alanında koşmak isteyen atlar, gemlerle bile zor zaptedilmektedir. Geleneksel yağlı güreşlerde çalgıların izleyiciye ve pehlivanlara yaptığı kadar etkili olmaktadır.

7-Oyun Süresi:

Oyun süresinde sınır yoktur. Değneğin aşırılması ile hediyelerin kazanılmasına bağlıdır. Oyununun oynanacağı sabah, saat 9'00 civarında, çalgılarla birlikte, çalgıların, oyuncuların, hakem heyetinin ve seyircilerin oyun alanına gelmeleriyle oyun başlamaktadır. Oyun bazen üç saat kadar sürebilmektedir. Eğer oyun bu kadar uzun sürer ve atlar yorulmaya başlar ise, urgan, hakemler tarafından biraz aşağıya indirilmektedir. Yine de değnek aşırılamaz ise biraz daha aşağıya indirilerek değneğin üçüncü defa ipin üzerinden geçirilmesi sağlanmaktadır. Çünkü oyun, değneğin üçüncü defa ipin üzerinden aşmasıyla sona ermektedir.

8-Sporcular (Değnek oyuncuları):

a- Yaş: Yaşa sınırlama veya yasaklama bulunmamaktadır. Ancak, at üzerinde duramayacak, oyunu oynayamayacak kadar küçük çocuklar ve yaşlılar oynayamazlar. Buralarda yaşayan gençler 15-16 yaşlarına geldiğinde, kendisinin veya büyüklerinin isteği ile değnek oynamaya başlarlar. İstisnalar hariç tutulursa 70 yaşlarına veya oyunu oynamaktan ümidini kesinceye kadar oyunculuğu sürdürmektedirler.

b- Cinsiyet: Oyuncular sadece erkeklerden oluşur.

c- Oyuncu Sayısı: Oyuncu sayısında da belirlenen bir sınır yoktur. Düğün sahibi tarafından okuntu (davetiye) verilsin veya verilmesin, oyunun oynanacağı yeri, zamanı öğrenen her oyuncu, kendi isteği ile katılabilir. Genellikle oyuncu sayısı 5'den az, 30 'dan fazla olmamaktadır.

d- Oyuncunun Oyuna Başlama Sırası: Değnekçiler oyuna başlama yerine, atına binmiş ve oyuna hazır vaziyette gelmektedirler. Oyuncuların en usta (tecrübeli) olanı diğer oyunculara cesaret vermek ve onları teşvik etmek amacı ile ilk tura atını dört nal koşturarak oyunu başlatmaktadır. Peşinden de diğer oyuncular sıra ile ve 20-30 saniye aralıklarla dört nalla at sürerek devam etmektedirler. Ancak bundan sonraki turlarda sıra yoktur. Kendini hazır hisseden her sporcu at sürerek oyunu sürdürmektedir.

e- Tahsil Düzeyleri ve Meslekleri: Oyuncular, her tahsil derecesinden, her meslekten ve hatta hiç okula gitmemiş oyunculardan oluşmaktadır.

f- Tecrübe: Oyuncular deneyimlerini oyun oynadıkları süreç içerisinde kazanmaktadırlar. Düğünlerde yapılan organizasyonların dışında, oyunu öğretici veya antrenman amaçlı herhangi bir çalışmaya rastlanamamaktadır. Oyuna yeni katılanlar, değneksiz olarak at üzerinde durabilme, at sürme, değneği vuracağı mesafeleri, yerleri belirleme ve at üzerinde yapılabilen diğer hareketlerin alıştırmalarını yaparak deneyim kazanmaya çalışmaktadırlar.

g- Birbirlerine Karşı Davranışları: Oyuncuların birbirlerine karşı tutum ve davranışları tamamen “Fair Play” örnekleri oluşturmaktadır. Birbirlerinin tur sıralarına saygı gösterirler. Oyunun herhangi bir aşamasında değneği kırılan yarışmacılara,yarışmaya devam edebilmesini sağlamak için rakipleri yedek değneklerinden verirler. Atı yorulan rakiplerine kendi atını veren yarışmacılara rastlanmaktadır. Oyuncular, rakiplerine çarparak veya değneğini çarpıtılarak zarar vermek gibi centilmenlik dışı bir davranışta bulunmamaktadırlar. Atından düşen rakibi olursa, ona teselli ve yardımda bulunmaktadırlar.

h- Gençlerin Yetiştirilmesi: Gençler, usta oyuncuların tavsiye ve tariflerini dinler, onları gözlemler, hareketlerini dikkatle inceler, onların tekniklerini taklit ederek öğrenirler.

ı- Kıyafet: Takım sporu olmadığı için özel kıyafetleri yoktur. Günlük elbiseleri ile yarışır. Hatta şapka kullananlar şapkalarını bile çıkarmadan oyuna katılmaktadırlar.

9- At:

a- Cinsi: “Yerli” denilen bir yörük atı cinsidir. Orta boylu, güçlü, kuvvetli, dört nal koşan, günlük işlerinde kullanılan ata denir.

b-Yetiştirilmesi: Özel bir bakım gerektirmez.

c- Eğitimi: Atın değnek aşırma oyununa uygun davranışları kazanması için özel bir çalışma yapılmamaktadır. Oyun oynatılarak eğitilir, öğretilir. Bazı atlar, sahibiyile duygusal anlamda bütünleştiği için sahibinden başkasını bindirmeyebilirler. Sahibinin emirlerini dinler, onun yapmak istediği hareketleri hisseder ve onun değneği aşırmasına yardımcı olurlar. Sahibinin hareketleri yapmasını kolaylaştırır. Örneğin; Sahibinin bir hareketiyle koşmaya başlar. Sahibinin değneği yere vuracağı yere yakınlıkça hızını arttırmaktadır. Zigzaglı değil, dosdoğru koşmaktadırlar. Oyuncu değneği atar iken, sağ elini kullanıyorsa, at sola doğru hafif yatık koşmaktadır. Atın bu hareketinin nedeni; oyuncunun değneği yere rahat ve kuvvetli vurmasını ve yerden çöven değneğin kendisine ve sahibine çarpmadan urgana doğru yükselmesini sağlamaktır. Sahibi değneği attıktan sonra da hız kesme alanında hız kesmeye başlamaktadırlar. Davulların “Köroğlu” havasını çalmaya başlaması ile de binicisi gibi heyecanlanıp, oyuna konsantre olmaktadır.

d- Koşum Takımları: Klasik koşu takımlarıdır. Eyer, üzengi, gem, kırbaç gibi.

e- Yaş: Yaş sınırı bulunmamaktadır. Her yaştan at, bu oyuna katılabilmektedir.

10- Oyunu Düzenleyenler (Organizatörler):

Bu oyun il, ilçe ve benzeri gibi yerleşim yerlerinin kurtuluş günlerinde veya panayirlarda uygulanıyor ise; mahalli idareler, düğünlerde uygulanıyor ise oğlan evi tarafından organize edilir. Masrafları da bu organizatörler çekmektedirler.

Düğün evinin görevlileri, oyunun oynanması için gerekli olan araç gereç, malzeme ve tesisleri hazırlamaktır.

11-Seyirciler

a- Yaş: Değnek aşırma tesislerine gelebilen her yaştaki; çocuk, genç, orta yaş, ihtiyar, bütün insanlardır.

b- Cinsiyet: Cins ayrımı yoktur. Her cins insan bu oyunun izleyicisi olabilir.

c- Meslek: Meslek ayrımı da yoktur. İşçi, memur, esnaf, rençper her meslek erbabı oyunu izleyebilir.

d- Bölge Halkı: Köy halkından düğüne davetli olan ve davet edilmeyen herkes izleyebildiği gibi, çevre köylerden düğüne davet edilsin veya edilmesin arzu eden herkes izlemeye gelebilir.

12-Oyunun Kuralları, Oynanması ve Sonuçlanması:

Değnek Oyunu'nun oynanacağı sabah, damadın ailesi tarafından, düğündeki faaliyetleri organize etmekle görevlendirilen iki kişi (onlara BAYRAKTAR denir), çalgıcıları konkladıkları evden alırlar ve değnek havasını çaldırarak köyün sokaklarından geçerler. Bu çalgılı gezinti ile hem ahaliye, hakem heyetine, hem de oyunculara değnek oyununun az sonra başlayacağını işaretini verirler. Halk ve hakem heyeti değnek alanında toplanmaya başladıkları sırada değnekçiler de, değnek oyununa hazırlanmış bir durumda atları ile birlikte oyun alanında toplanırlar. Oyun yerinde, seyircilerin ve değnekçilerin geç kalanları var ise tamamlanması için kısa bir süre (yaklaşık olarak 10-15 dakika) beklenir. Bu esnada direkler dikilmekte, hediyelerin bağlandığı urgan, direklerin 15-20 m. yüksekliğindeki uçlarına gerilir. Davullar sürekli olarak değnek havasını çalmakta, oyuncuların tamamlanması ile (geç gelen değnekçi ve seyirciler olabilir. Geldikleri andan itibaren katılırlar) birlikte son hazırlıklar da tamamlanmaktadır.

En usta oyuncunun ilk sefere (tur) girmesi ve peşinden kendini hazır hisseden oyuncuların da onu sıra ile takip etmeleri ile oyun başlar.

Oyuncuların her turda bir defa değnek aşırma hakkı vardır. Her turda 20-30 saniye aralarla değnek aşırma oyuncuları,atın hızının kesildiği yerde (Turun bitiş yerinde), o turun en son yarışmacısı gelinceye kadar beklerler. Her oyuncunun her turda bir defa değnek atma (aşırma) hakkı vardır. Sonra,

bütün oyuncular başlama yerine topluca hareket ederler. Urganın altına geldiklerinde, her turda attıkları değnekleri toplamakla görevli olan kişilerin ellerinde tuttuğu değneklerin arasından oyuncular kendi değneğini alarak başlama yerine ulaşmaktadırlar. Bitiş yerinden başlama yerine atlar koşarak değil normal yürüyüşleri ile gelmektedirler. Oyuncular ise; atlarının üzerinde, bazen de atlarından inip atları çekerek (özellikle atların yoruldukları tur dönüşlerinde) başlama yerine dönmektedirler. Böylece zaman ilerlemekte, turlar fazlalaşmakta, oyun da sürüp gitmektedir.

Oyunun sona ermesi için, oyunu oynayan oyuncuların biri veya birkaçı tarafından değneğin, üç defa, oyun süresi içinde, urganın üzerinden aşırılmış olması veya bir defa çarptırılması iki defa da aşırılması gerekir. Çünkü, urgana asılmış olan hediyelerden, ilk defa değneği aşırana “basma”, ikinci defa aşırana veya çarptırana “yazma”, üçüncü defa veya üçüncü sırada aşırana da “havlu” ödül olarak verilmektedir. Eğer üçüncü değnek aşırana ile aynı turda başka oyuncular da aşırabilirler ise onlara da üçüncününki gibi ödüllendirilmektedir.

Oyun oynanırken, değneği aşırma başarısını gösteren oyuncuların hediye veya hediyeleri hemen verilmemektedir. Değneği aşıranın, hakem heyeti tarafından hemen ilan edilmesine rağmen üçüncü ödülün kazanıldığı turun tamamlanmasından sonra direkler sökülmekte, urgan ile beraber ödüller indirilerek hak edene veya hak edenlere verilmektedir. Böylece birinci ve ikinci hediyeleri kazanan oyuncular diğer ödülleri de kazanabilmek için mücadele edebilmektedirler. Her turda at koşturup değnek aşırma veya mutlaka ödülünden birini kazanmak zorunlu bulunmamaktadır. Atı yorulan atını dinlendirmek için bir veya birkaç tur dinlenip atı da dinlendirebilmektedir.

Oyuncu, kendi atı dinlenirken bir başkasının atı ile oynayabilmektedir. Kazandığı hediyeleri, hediyelerden birini veya birkaçını oyuna yeni katılan oyunculara vererek onları teşvik edip heveslendirebilmektedir. Üçüncü hediye kazanılmasından sonra hediyeler, sahiplerine veya bindikleri atların koşu takımlarına ve boyunlarına bağlanarak hem atların hem de binicilerin beraberce bu hediyeleri kazandıkları imajı verilmektedir. Daha sonra, hakem heyeti, izleyiciler, değnekçiler, çalgıların kahramanlık türküleri çalmaları eşliğinde düğün evlerini kutlamaya giderek birer hediye de oralardan almaktadırlar.

13-Ödüller:

a- Maddi Ödüller: Ödüller hiçbir zaman nakit para olarak ortaya konmamaktadır. Ödüllerin para olarak fazla bir değeri bulunmamaktadır. Değnek aşırma urganına asılmış (bağlanmış) olan ödüllerdir ki, ilk defa değneği aşırana yarışmacı en büyük ve en pahalı hediye, ikinci aşırana da,

maddi değeri ikinci derecede büyük olanı, üçüncü aşırın da, üçüncü derecede değeri büyük olan ödülü kazanmaktadır. Bazen ödüllerin tamamını veya ikisini aynı oyuncu kazanabilmektedir. Urganda asılı olan ödüllerin neler olacağı, oğlan evinin kararına bağlı bulunmaktadır. Bu hediyeler; birkaç metre basma (Gömleklik kumaş), havlu, saat gibi ödüller olabilmektedir.

Ayrıca değnek oyunun bitiminde, bütün oyuncular, izleyiciler ve çalgıcılar aynı makamı çalarak önce oğlan evine sonra kız evine giderek, değnek oyununun bittiğini haber vermiş olmaktadır. Bu kutlamalarından dolayı da düğün evleri atların ve binicilerin hepsine birer havlu veya yazma bağlayarak onları ödüllendirilmektedirler.

b- Manevi Ödüller: İzleyicilerin, oyunculukta gösterdikleri maharet ve başarılarından dolayı, oyuncuya verdiği statü, takdir, başarılı değnekçiler sınıfına dahil etmeleri manevi ödüllerden sayılabilmektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmamızın konusu olan, kişisel kaynakların açıklamalarına göre, Değnek Aşırma Oyunu'nun, Danişment ve civarında yıllardan beri oynandığını, dedelerinin ve onların da dedelerinin değnek aşırıldığını, yaklaşık olarak 400 yıldan beri süregelen ata yadigarı bir oyun olduğunu açıklamaktadırlar. (Danişment ve civar köylerinde yaşayan yörüklerin, göçebelikten yerleşik yaşama geçtikleri yıllar da 500- 600 yıl öncesine tesadüf etmektedir.) Röportaj yapılan diğer oyuncular ve kişisel kaynaklar da onların bu konuda söylediklerini doğrulayıcı, destekleyici bilgiler vermektedirler. KAHRAMAN (3), eserinde; günümüzden 400 sene öncesine tekabül eden asırlarda atlı sporların çok çeşitlendiğini, yeni yeni atlı spor oyun türlerinin, Osmanlı padişahlarından 4. Murat zamanından beri yapıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, değnek oyunu ile o günlerde, İstanbul'da çok sık oynanan "Labut Atma" oyunu arasında çok az farklılıklar bulunmaktadır. Yani; uygulama biçimi, kullanılan araç-gereç, malzeme bakımlarından oldukça benzer yerleri bulunmaktadır (1). Görülüyor ki, bu kaynakta belirtilen oyunlar ile çalışmamızın konusu olan değnek oyununun, büyük ölçüde örtüştüğü sonucu çıkmaktadır. Bu nedenlerle, araştırma konusunun, 400 yıldan beri oynandığını ve labut oyununun diğer bir versiyonu olduğu ancak, Labut Oyunu; savaşa hazırlık, değnek aşırma oyunu da; eğlence amacı ile yapıldığı anlaşılmaktadır.

Değnek Aşırma Oyunu'nun diğer atlı spor oyunlarından, beceri üstünlüğü, uygulama kolaylığı, masrafın daha az, oynama, sakatlanma yada kazaların en az olduğu bir oyun olarak düşünülmektedir. Oyuncu sayısı ve takım şartı yok, kolay uygulanabilen, herkesin katılımına açık ve elverişli,

yaş sınırı olmayan gerçek bir halk spor oyunu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu organizasyonun bütün ihtiyaçlarını temin etmek için özellikle çok miktarda paraya ihtiyaç duyulmamaktadır.

Oyuncuların, bu oyunu oynamak için önceden antrenman gibi hazırlık çalışmaları bulunmamaktadır. Oyun, halkın günlük yaşayışının, kültürünün bir parçası olmaktadır. Bir başka oyun takımı ve rakiple fiziksel teması gerektiren bir spor olmadığı için diğer oyunculara agresif davranılmamaktadır. Cirit Oyunu'ndaki gibi, rakiplere veya atlara cirit fırlatarak sakatlanma veya ölüm ihtimali bulunmamaktadır. Halbuki, (Atıf KAHRAMAN) eserinde Cirit Oyunu'nda kin güdülmemesinin, oyunun başta gelen kuralı olduğunu, buna rağmen, zaman zaman istemeyerek de olsa binicilerin ve atların yaralandığını hatta öldüğünü (3) açıklamaktadır. Spor tesisinin kurulması da herhangi bir harcamayı gerektirmemektedir. Değnek Oyunu'nun kuralları, genellikle oyuncuya ve oynanan yere göre değişebilmektedir. Kış hariç her mevsimde oynanabilir olması, bu oyunun diğer atlı sporlara göre ayrı bir kolaylık ve güzelliğinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Danışмент ve havalisinde düşünlerde, geleneksel spor türlerinden biri olan değnek aşırma oyunu, asırlardan beri, gelenek olarak yaşatılan oynanan atlı sporlardan biri olmaktadır. Her zaman her yerde oynanabilecek bireysel ve amatör sporlardandır. Mazisi, Osmanlı İmparatorluğu yıllarında oynanan Cirit, Labut, Hışt oyunlarına, önemli günlerde ve atlı spor olması dolayısı ile de Orta Asya'da oynanan Türk sporlarına dayanan bu oyunun diğer güzellik ve kolaylıkları da düşünülerek bundan sonra da yaşatılması gerekmektedir. Bunun için, Geleneksel spor dalları Federasyonu'nun aktiviteleri arasına alınarak korunması, desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ENGTSSON, B. Arvid. Çeviren: M. Can ŞİPAL, (1985), **Oyun Daha Çok Bir Beden Faaliyetidir**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- İŞCAN, Fehmi. (1998), **Türklerde Spor**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- KAHRAMAN, Atıf. (1995), **Osmanlı Devletinde Spor**, T.C. Kültür Bakanlığı yayınları / 1697, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Başvuru Kitapları Dizisi / 27, Ankara.
- TAYGA, Yunus. (1990), **Türk Spor Tarihine Genel Bakış**, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı, Yayın No: 87, Ankara.
- YENİ REHBER. (1994), **Türkiye Gazetesi Ansiklopedisi**, Cilt No:16, İstanbul.

Kaynak Kişiler

Sıra No:	ADI, SOYADI	Köyü	Yaş	Eğitim Durumu	Mesleği	Oyunu Kimden Öğrendi
1-	Ali AKÇA	Yazlık	22	İlkokul	Rençper	Babasından
2-	Mehmet GAMBER	Orhanlar	47	İlkokul	Çiftçi	Köylülerinden
3-	Halil İbrahim ASLAN	Danişment	63	İlkokul	Çiftçi	Ağabeyinden
4-	Hasan KUZU	Orhanlar	60	İlkokul	Çiftçi	Babasından
5-	Hayrettin SARIOĞLU	Orhanlar	70	İlkokul	Emekli	İzleme-Katılma
6-	İsmail AKÇA	Danişment	56	İlkokul	Emekli	Dayısı-Köylüsü
7-	M. Ali ÇİÇEK	Çalova	18	İlkokul	Yok	Babasından
8-	M. Emin ÇAKMAK	Danişment	65	İlkokul	Rençper	Köylü oyuncular
9-	Murat YAŞAR	Orhanlar	67	İlkokul	Çiftçi	Oyuna katılarak
10-	Selahattin ÇETİN	Dereköy	68	İlkokul	Emekli	Ustalarından
11-	Mustafa ZENGİN	Doğanlar	17	İlkokul	Yok	Denemeleriyle
12-	Nuri TUFAN	Danişment	27	Lise	Memur	Deneme-Yanılma
13-	Ahmet ÇOLAK	Danişment	60	İlkokul	Emekli	Deneme-Yanılma
14-	Hayati ÇANKAYA	Danişment	36	Ortaokul	İşçi	Yeni katılıyor.
15-	Musa ASLAN	Danişment	40	İlkokul	Esnaf	Babasından